

Concervus-mix

Met heerlijke stukjes architectuur

Tussen mens en natuur botert het al een tijdje niet meer. Gebukt onder schuldgevoelens proberen we nog wat van onze relatie te maken, maar een ding is duidelijk: als we moedertje aarde nog een beetje willen redden zullen we eens even niet aan onszelf moeten denken.

Deze goedbedoelde instelling werkt echter averchts en is krampachtig. In Concervus-mix willen we laten zien dat een mix van mens en natuur kán en dat het ook wel zo lekker is.

'Wild uit het vuistje'

Februari 2002 verscheen 'Wild uit het vuistje', ons kleine afstudeervak met de ondertitel "over echte natuur in een oerhollands landschap". Centraal hierin staan de vragen: wat is natuur, wat is identiteit, en hoe ontwerp je natuurgebieden? Een van de conclusies die we hierin trekken is dat wat natuur heet, datgene is wat wij mensen natuur vinden. Meestal worden er twee vormen van natuur onderscheiden: natuur als proces en natuur als gebied. De eerste, de altijd aanwezige natuur die een lekker kleurtje geeft in de zomer, je biertje weet te verteren en door het open raam naar binnen waait, is de natuur waar we het meestal niet over hebben. Meestal bedoelen we met natuur *natuurgebied*, het ongerepte, uitgestrekte gebied waar we op zondag gaan wandelen. Bij beschrijving van het begrip natuur speelt de mate van menselijke invloed een belangrijke en vaak negatieve rol (hoe minder invloed, hoe natuurlijker). Deze scheiding tussen mens en natuur, zoals die sinds eeuwen in het westerse wereldbeeld aanwezig is, heeft weliswaar veel ontwikkelingen mogelijk gemaakt, maar dat is niet het enige. Ze heeft met name in de 20^e eeuw geleid tot een negatief zelfbeeld van de vervuilende en verstorende mens ten opzichte van een hulpbehoevende natuur. Hulp door bijvoorbeeld de aanleg van een Ecologische Hoofdstructuur.

De relatie tussen mens en natuur

In de vaak monofunctionele Nederlandse bestemmingspraktijk zullen voor de aanleg van natuurgebied dus menselijke belangen moeten wijken. Economisch is het echter niet erg verleidelijk om belangeloos te investeren in natuur die niets met ons te maken wil hebben. De aanleg van natuurgebied is zodoende afhankelijk van de collectebus voor goede doelen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de EHS komt niet hard van de grond komt. Ook de omgang met natuurgebieden is erg krampachtig, dat begint al bij de aanleg ervan (een menselijke ingreep) en volgt daarna in discussies over het wel of niet ingrijpen in de natuur of de toegankelijkheid voor mensen. Het resultaat van deze bestemmingspraktijk is een weloverwogen, maar vaak saaie en inefficiënte ruimtelijke ordening. Nieuwe lagen die de neerslag vormen van een eendimensionaal concept, of dat nou woningbouw, recreatiegebied of natuurgebied is, wissen andere lagen en betekenissen uit en vermijden zo interessante interacties die het gebied iets eigens kunnen geven. Dat er wel degelijk een vanzelfsprekende relatie tussen mens en natuur mogelijk is blijkt in werkelijkheid wel uit het feit dat het woord landschap vaak in één adem genoemd wordt met natuur, terwijl wat men landschap noemt zowel menselijke als natuurlijke componenten bevat.

Harro de Jong & Thor Hendriks

Student WUR & Bosch en Slabbers

harro.dejong@wur.nl

Het ontwerp; een combinatie tussen ecologische en en stedenbouwkundige opgaven.

De aanleiding

Jaap Lengkeek, onze begeleider van 'wild uit het vuistje', had contact met Staatsbosbeheer, die destijds in de media waren met plannen om een ecologische verbindingszone te maken in Flevoland, tussen Oostvaardersplassen, Horsterwold en Veluwe. Wij zijn toen gevraagd het ontwerp te maken voor deze verbinding, waarmee we dus de kans kregen onze ideeën uit het eerste afstudeervak uit te werken in de praktijk. Dit heeft geresulteerd in het boekje 'Blauwland', voor Staatsbosbeheer, en is verder uitgewerkt in ons grote afstudeervak 'Concervus-mix'.

'Concervus-mix'

Het combineren van de ecologische opgave met andere opgaven is efficiënt en interessant. Naast de Oostvaardersplassen, één van de grootste en meest interessante wetlands van West Europa,

ligt de snelst groeiende stad van Nederland, Almere. Als er iets kenmerkend is voor Almere is het wel die ligging aan de Oostvaardersplassen, een wetlandgebied zoals grote delen van Nederland er tot in de middeleeuwen uitzagen. Dieren als edelhert en wild zwijn, die we tegenwoordig alleen nog kennen van de voedselarme zandgronden, voelden zich daar stukken beter thuis. Een plek waar het bruist van de menselijke dynamiek ligt naast een voor mensen ontoegankelijk gebied vol ecologische dynamiek. Deze gebieden laten we in dit ontwerp door elkaar heen uitbreiden in een nieuw wetlandgebied dat als uitbreiding van de Oostvaardersplassen de ecologische verbinding vormt met het Horsterwold. Behalve verbinding is dit gebied dus ook een vergroting van het areaal voor de voor Nederland kenmerkende wetlandsoorten. Het geeft de Oostvaardersplassen de omvang om

de nieuwe natuurlijke dynamiek, die met de verbinding geïntroduceerd wordt (denk aan het wild zwijn), op te vangen. Dit waterrijke vlak wordt tegen Almere aangeschoven. De uitbreidingen van Almere in deze richting vinden hierin plaats. Daarnaast is het vlak een nieuw front voor Almere, om zich langs te verdichten en mee te identificeren. Bovendien wordt de watergebonden natuur door transformatie van bestaand 'groen' de stad binnengetrokken waardoor de wetlands tot in het centrum van Almere beleefbaar en toegankelijk zijn. Het idee van de parkway, die uit de plattegrond van Almere duidelijk naar voren komt, wordt op deze manier op-nieuw geïntroduceerd. De snelweg slingert weer door het geïdealiseerde natuurlijke landschap van buiten de stad, in dit geval de wetlands, zorgvuldig de automobilist een blik gunnend op hoogtepunten, zoals het vernieuwde stadscentrum.

De snelweg op poten; een barrière is weggenomen, indien noodzakelijk relatief makkelijk afsluitbaar.

Ecologie en woningbouw; natuur in de achtertuin.

Water

Het combineren van ecologische en stedenbouwkundige opgaven doen we door mens en dier te beschouwen als soorten die beide behoefte hebben aan voedsel, soortgenoten en ontspanningsmogelijkheden. De manier waarop elke soort zijn doel bereikt verschilt. Wat voor de een verbinding is, is voor de ander een barrière. Water is een belangrijk ontwerpmiddel in ons ontwerp. Het heeft ruimtelijk een sterk bindende en structurerende werking. Het is een vormend element in de Oostvaardersplassen en karakteristiek voor de Nederlandse stad onder zeeniveau. Daarnaast vormt het voor verschillende organismen, op verschillende momenten een verbindend of juist isolerend element. Zo wordt menselijke bewoning in dit gebied geïsoleerd op eilanden. Deze eilanden hebben de maat van de landbouwkavels die er nu in dit gebied

liggen, de grootste van Nederland. Ze liggen iets gedraaid in dezelfde hoek als de westkust van Flevoland en de Knardijk.

Aan de westkant van de eilanden bevindt zich vooral open water, tot in het stadscentrum goed bevaarbaar. Aan de Oostkant van de eilanden worden de wetlands aanzienlijk ruiger. Het gebied is vrij toegankelijk, maar hoe ver je komt hangt een beetje af van hoe graag je dat wilt. Op den duur loopt je bootje misschien vast of wint de angst te verdwalen het van de ontdekkingsdrang. Voor de dieren is dit relatief rustige gebied een ideaal foerageergebied of migratiezone.

Waterretentie

Het wetlandgebied doet dienst als waterretentiegebied. Het plangebied bevindt zich in het laagste deel van Flevoland, waar landbouw onrendabel wordt

doordat een sterke onderbemaling nodig wordt, wat weer andere nadelen met zich meebrengt zoals zoute kwel. De nieuwe wetlands worden afgesloten door nieuwe (snel)wegen op dijken. De oevers van deze dijken zijn stijl, grote zoogdieren kunnen er niet tegenop. Deze wegen zijn voor mensen verbindingen en functioneren voor grote zoogdieren als barrière waardoor ze niet in het omringende landbouw-gebied terechtkomen. Op de hoeken, de plekken waar de nieuwe wetlands op de overige natuurgebieden aansluiten wordt de dijk onderbroken en loopt de weg door op poten. Indien noodzakelijk zijn deze scharnierpunten relatief eenvoudig afsluitbaar, bijvoorbeeld in verband met MKZ.

Een droom

De onverwachte ontstaansgeschiedenis van de Oostvaardersplassen, de nieuwe inzichten in ecologie, de sterke groei van Almere en haar zoektocht naar een identiteit maken het nieuwe multifunctionele gebied een aannemelijke nieuwe stap in de compositie van Flevoland. Daarnaast is het gebied een droom. De Flevopolder, het maakbare land, naar landbouwtechnisch ideaal ingericht, met Almere als uitgesproken kind van haar tijd, het nieuwe futuristische centrum van O.M.A., de experimenten met het 'wilde wonen' en met de Oostvaardersplassen, het zo geslaagde ecologische experiment, is de plek waar dromen waargemaakt worden. De oeroude droom van harmonie tussen mens en natuur en het ideaal van veel mensen; een woning in de natuur, maar dan toch dichtbij alle gemakken van de grote stad, worden in dit plan getracht te verwezenlijken. Een experiment dat past in de traditie die Flevoland kenmerkt.<<

Concervus-Mix zal vanaf juni te zien zijn op de tentoonstelling van de Archiprix, in het NAI in Rotterdam.